

Konkurences padome

Vadlīnijas asociācijām un to biedriem par Konkurences likuma 11.pantā minētā aizlieguma ievērošanu

Rīga

Satura rādītājs

1. Ievads	3
2. Normatīvais regulējums.....	4
2.1. Asociācijas - KL subjekts.....	6
3. Aizliegtas vienošanās asociācijas ietvaros.....	7
3.1. Kas ir komerciāli sensitīva informācija?.....	7
3.2. Tēmas, kas pašas par sevi nerada KL pārkāpuma risku	9
3.3. Tēmas, kuras var radīt KL pārkāpuma risku	9
3.4.1. Informācijas apmaiņa.....	10
3.4.2. Asociāciju lēmumi.....	11
3.4.3. Asociāciju rekomendācijas	11
3.4.4. Saskaņotas darbības	12
4. "Zelta uzvedības" principi.....	13
4.1. Sagatavošanās process asociāciju sanāksmēm	13
4.2. Asociācijas sanāksmes norises gaita	14
4.3. Kā nekļūt par karteļa dalībnieku?.....	14
5. Sankcijas	15
Pielikums.....	20

1. Ievads

Asociācijas izpilda virkni svarīgu un vērtīgu funkciju sabiedrības, industrijas un patērētāju labā, kā, piemēram, pārstāv industriju intereses likumdošanas procesā, bieži vien palīdz valdībai īstenot tās politiku, attīsta un nosaka industrijas standartus, tostarp kvalitātes standartus, rīko izstādes un citus konkurenci veicinošus sarīkojumus. Tādējādi asociāciju darbība daudzos aspektos veicina konkurenci dažādos ekonomikas sektoros, kas var dot labumu patērētājam. Attiecībā uz dalību asociācijā, no Konkurences likuma (turpmāk – KL) viedokļa nav attiecināms kāds īpašs regulējums.

No otras puses, jāatzīst, ka asociācijas var būt konkurences tiesību piemērošanas subjekts, ja tās kalpo kā starpnieks vai forums, saimnieciskās rīcības tirgū koordinācijai asociācijas biedru starpā. Tāpēc ir būtiski, lai asociāciju biedri apzinātos, ka gan uz asociāciju kopumā, gan uz tās biedriem individuāli ir attiecināms KL regulējums, un ir noteikts jautājumu loks, par kuriem zināmos apstākļos asociāciju biedri nevajadzētu savā starpā sazināties, tādējādi pasargājot sevi no iesaistes aizliegtās vienošanās un attiecīgajām sankcijām, kas izriet no KL.

Asociācijas var arī pašas veicināt savu biedru izpratni par konkurences tiesību normām un to ievērošanu, organizējot seminārus vai izstrādājot vadlīnijas biedriem par to, kā konkurences tiesību normas attiecas uz darbību asociācijas ietvaros u.c. Šīs vadlīnijas paredzētas asociācijām un to biedriem gan kā informatīvs materiāls, gan arī kā informācijas avots asociācijas vadlīniju izstrādei.¹

Šo vadlīniju mērķis ir sniegt vispārīgus teorētiskus un praktiskus ieteikumus asociācijām un tās biedriem par galvenajiem jautājumiem, t.i., par kādiem jautājumiem asociācijas biedriem nav ieteicams komunicēt savā starpā asociācijas ietvaros, kā norobežoties no informācijas, kas var radīt KL pārkāpumu risku, kā arī sniegt īsu ieskatu, kādas sankcijas paredzētas par konkurences tiesību pārkāpumu.

Vadlīnijas neaizstāj normatīvos aktus (KL un tam pakārtotos normatīvos aktus, kā arī Līguma par Eiropas Savienības darbību (turpmāk – LESD) 101. un 102.pantu, kā arī ar to saistītos normatīvos aktus). Vadlīnijas neaizstāj arī Eiropas Komisijas vadlīnijas. Vadlīnijas lasāmas tikai kopsakarā ar iepriekš minētajiem

¹ KP uzņēmumu ērtībai ir izstrādājusi arī konkurences tiesību ievērošanas programmu, kurā īsumā aprakstīti galvenie noteikumi, lai pasargātu uzņēmumu no konkurences tiesību pārkāpšanas. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/korporativa-konkurences-tiesibu-ieverosanas-programma>

normatīvajiem aktiem un tos skaidrojošajiem dokumentiem, kā arī Latvijas un Eiropas Savienības tiesas (turpmāk - EST) atbilstošo praksi.

2. Normatīvais regulējums

Saskaņā ar KL 11.panta pirmo daļu ir aizliegtas un kopš noslēgšanas brīža spēkā neesošas tādas tirgus dalībnieku vienošanās, kuru mērķis vai sekas ir konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana Latvijas teritorijā, to skaitā vienošanās par:

- 1) tiešu vai netiešu cenu vai tarifu noteikšanu jebkādā veidā vai to veidošanas noteikumiem, kā arī par tādas informācijas apmaiņu, kura attiecas uz cenām vai realizācijas noteikumiem;
- 2) ražošanas vai realizācijas apjomu, tirgu, tehniskās attīstības vai investīciju ierobežošanu vai kontroli;
- 3) tirgu sadali, ņemot vērā teritoriju, pircējus, piegādātājus vai citus nosacījumus;
- 4) noteikumiem, kuri darījumu slēgšanu, grozīšanu vai izbeigšanu ar trešo personu padara atkarīgu no tā, vai šī trešā persona uzņemas saistības, kuru komerciālais lietojums neattiecas uz konkrēto darījumu;
- 5) piedalīšanos vai nepiedalīšanos konkursos vai izsolēs vai par šīs darbības (bezdarbības) noteikumiem, izņemot gadījumus, kad konkurenti publiski darījuši zināmu kopīgu piedāvājumu un šā piedāvājuma mērķis nav kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci;
- 6) nevienādu noteikumu piemērošanu ekvivalentos darījumos ar trešajām personām, radot tām konkurences ziņā nelabvēlīgākus apstākļus;
- 7) darbībām (bezdarbību), kuru dēļ cits tirgus dalībnieks ir spiests atstāt kādu konkrēto tirgu vai tiek apgrūtināta potenciāla tirgus dalībnieka iekļūšana kādā konkrētajā tirgū.

Saskaņā ar Ministru kabineta 29.09.2008. noteikumu Nr.798 „Noteikumi par atsevišķu horizontālo sadarbības vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam” (turpmāk MK noteikumi Nr.798) 2.9.apakšpunktu horizontālā kartēja vienošanās ir vienošanās starp konkurentiem [KL 11.panta pirmā daļa], kuras mērķis ir kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci starp tiem, tai skaitā vienošanās par tiešu vai netiešu cenu vai tarifu noteikšanu jebkādā veidā vai to veidošanas noteikumiem, kā arī par tādas informācijas apmaiņu, kura attiecas uz cenām vai realizācijas

noteikumiem, vienošanās par ražošanas vai realizācijas apjomu, tirgu, tehniskās attīstības vai investīciju ierobežošanu vai kontroli, vienošanās par tirgus sadali, ņemot vērā teritoriju, pircējus, piegādātājus vai citus nosacījumus, un vienošanās par piedalīšanos vai nepiedalīšanos konkursos vai izsolēs vai par šīs darbības (bezdarbības) noteikumiem.

Ja KL 11.panta pirmā daļa piemēru veidā iezīmē būtiskākos aizliegumus, tad KL otrā daļa paredz, ka konkurenci ierobežojoša, vienošanās tirgus dalībnieku starpā tomēr var būt atļauta, ja tā atbilst KL 11.panta otrajā daļā noteiktajiem četriem kumulatīvajiem kritērijiem.

Proti, par spēkā esošām tiek atzītas tādas vienošanās, kuras veicina preču ražošanas vai realizācijas uzlabošanu vai ekonomisko attīstību, radot labumu patērētājiem, un tām šā panta pirmajā daļā noteikto aizliegumu nepiemēro, turklāt šīs vienošanās:

- 1) neuzliek attiecīgajiem tirgus dalībniekiem ierobežojumus, kuri nav nepieciešami minēto mērķu sasniegšanai;
- 2) nedod iespēju likvidēt konkurenci ievērojamā konkrētā tirgus daļā.

Papildus vispārējam KL 11.panta regulējumam KL pakārtotie MK 29.09.2008. noteikumi Nr.798 un Nr.797.² nosaka kritērijus, ko izpildot, uz tirgus dalībnieku vienošanos, tostarp asociācijas ietvaros, netiek attiecināts KL 11.panta pirmajā daļā notiktais aizliegums.

Papildus minētajiem normatīvajiem aktiem Latvijā ir tieši piemērojamas arī Eiropas Savienības konkurences tiesības regulējošās tiesību normas.³

Svarīgi atcerēties!

- *KL 11.panta pirmajā daļā ir uzskaitīti aizliegtu vienošanos veidi, taču ir būtiski atcerēties, ka minētie veidi ir tikai piemēri⁴ (pantā minētie septiņi punkti nesniedz izsmelto sarakstu)⁵.*
- *Galvenais princips, kas jāievēro - jebkuram tirgus dalībniekam sava komercdarbība, plāni, rīcība tirgū ir jāveido patstāvīgi un neatkarīgi.*

² MK 29.09.2008. noteikumi Nr.797 "Noteikumi par atsevišķu vertikālo vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam"; MK 29.09.2008. noteikumi Nr.798 "Noteikumi par atsevišķu horizontālo sadarbības vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam".

³ <https://goo.gl/BsxZn>

⁴ Sal. EST 20.11.2008. spriedums lietā C-209/07 Beef Industry Development Society un Barry Brothers, 23. punkts.

⁵ Skat. Vadlīniju pielikumā uzskaitīti gadījumi, kad KP ir konstatējusi KL 11.panta pārkāpumu asociāciju darbībās.

2.1. Asociācijas - KL subjekts

Saskaņā ar KL 1.panta 9.punktu tirgus dalībnieks ir jebkura persona (arī ārvalsts persona), kura veic vai gatavojas veikt saimniecisko darbību Latvijas teritorijā vai kuras darbība ietekmē vai var ietekmēt konkurenci Latvijas teritorijā. Ja tirgus dalībniekam vai vairākiem tirgus dalībniekiem kopā ir izšķiroša ietekme pār vienu tirgus dalībnieku vai vairākiem citiem tirgus dalībniekiem, tad visus tirgus dalībniekus var uzskatīt par vienu tirgus dalībnieku.

Savukārt KL 1.panta 11.punkts nosaka, ka vienošanās ir divu vai vairāku tirgus dalībnieku līgums vai saskaņota darbība, kurā tirgus dalībnieki piedalās, kā arī lēmums, ko pieņēmusi reģistrēta vai neregistrēta **tirgus dalībnieku apvienība (asociācija, savienība u.tml.)** vai tās amatpersona.

Saskaņā ar EST judikatūrā iedibināto skaidrojumu⁶, asociācijas juridiskajai formai, nav nekādas nozīmes piemērojot LESD 101.pantu un attiecīgi KL 11.pantu. Jebkurš apvienības veids, kas izveidots tās biedru komerciālo interešu aizsardzībai var tikt definēts kā tirgus dalībnieku apvienība LESD 101.panta un attiecīgi KL 11.panta izpratnē. Ir uzskatāms, ka tirgus dalībnieku asociācija pārstāv to uzņēmumu intereses, kas apvienībai pievienojušās, tāpēc nav nozīmes, kāda ir asociācijas organizatoriskā forma. Asociācija var kļūt par KL un LESD pārkāpēju, ja tās darbības (lēmumi, noteikumi, rekomendācijas, aizliegta informācijas apmaiņa vai citas darbības) ir vērstas uz konkurences ierobežošanu, neatkarīgi no formas, kādā asociācija ir veidota.⁷ EST praksē skaidrots, ka termins "tirgus dalībnieku asociācija" ir interpretējams, LESD 101.panta mērķa gaismā. Proti, pants ir vērsts uz tādu konkurences ierobežojumu novēršanu, kas izriet no vairāku tirgus dalībnieku kopīga nolūka, darbojoties asociācijā [*where they act in association*], veicot pasākumus, kas rada LESD 101.pantā pieminētās sekas.

Svarīgi atcerēties!

- *Asociācija ir tāds pats KL subjekts, uz kuru attiecas visas KL noteiktās normas, kā jebkurš tirgus dalībnieks;*
- *Tas, ka konkurenci ierobežojošas darbības tirgus dalībnieks neveic individuāli, bet gan, izmantojot asociāciju, šādu rīcību neattaisno.*

⁶ Saskaņā ar LESD 267.pantu tikai EST ir tiesīga skaidrot LESD normas un tajās lietotos jēdzienus. Ņemot vērā, ka KL 11.pants ir veidots pēc analogijas ar LESD 101.pantu, ir pamatoti uz šo EST skaidrojumu atsaukties arī interpretējot LESD 101.pantam analogisko KL 11.pantu.

⁷ Skatīt, piemēram, EST 30.01.1985. spriedumu lietā 123/83 BNIC v Clair vai EST 29.10.1980. Apvienotajās lietās 209 līdz 215/78 un 218/78 Heintz van Landewyck Sari and Others v Commission, 9.punktu.

3. Aizliegtas vienošanās asociācijas ietvaros

3.1. Kas ir komerciāli sensitīva informācija?

Katram uzņēmumam ir sava konfidenciālā informācija, kuras nonākšana atklātībā var kaitēt uzņēmumam, tādēļ uzņēmums var noteikt, kāda informācija satur tā komercnoslēpumu un ir aizsargājama. Uzņēmuma komercnoslēpuma sargāšanas pienākums ir gan uzņēmuma pārstāvjiem, gan amatpersonām un darbiniekiem.

Tiesību aktos ir sastopami dažādi komercnoslēpuma skaidrojumi. Plaša komercnoslēpuma definīcija ir ietverta likumā „Par grāmatvedību”, kurā teikts, ka par komercnoslēpumu nav uzskatāma informācija un dati, kas iekļaujami uzņēmuma pārskatos, bet visa pārējā informācija uzņēmuma grāmatvedībā uzskatāma par komercnoslēpumu un ir pieejama vienīgi revīzijām, nodokļu administrācijai, kā arī citām institūcijām tiesību aktos paredzētajos gadījumos.

Komercnoslēpums var būt ne tikai grāmatvedības dati. Komerclikums nosaka specifiskākas prasības, kādām pazīmēm jāatbilst informācijai vai ziņām, lai komersants tai varētu piešķirt komercnoslēpuma statusu.

Komercnoslēpuma nozīmi skaidro Komerclikuma 19.panta pirmā daļa: „Komercnoslēpuma statusu komersants var piešķirt tādām saimnieciska, tehniska vai zinātniska rakstura lietām un rakstveidā vai citādā veidā fiksētām vai nefiksētām ziņām, kuras atbilst visām šādām pazīmēm:

- Tās ietilpst komersanta uzņēmumā vai ir ar to saistītas;
- Tās nav vispārpieejamas trešajām personām;
- Tām ir vai varbūt mantiska vai nemantiska vērtība;
- To nonākšana citu personu rīcībā var radīt zaudējumus komersantam;
- Attiecībā uz tām komersants ir veicis konkrētai situācijai atbilstošus saprātīgus komercnoslēpuma saglabāšanas pasākumus.”

Svarīgi atcerēties!

- *Komersants patstāvīgi var noteikt komercnoslēpuma saturu;*
- *Lai saglabātu komercnoslēpuma statusu kādai informācijai, jāveic saprātīgi pasākumi, lai šīs ziņas paliktu slepenībā.*

Raugoties no konkurences tiesību viedokļa, komerciāli sensitīva informācija ir jebkura informācija, kas var ietekmēt konkurenta rīcību vai stratēģiju tirgū. Tā var būt informācija, kas satur datus gan par pagātņi, esošo situāciju vai nākotni. Atkarībā no komersanta ieskatiem, par šādu informāciju pamatā tiek uzskatīta informācija par:

- Cenām vai cenas veidošanas noteikumiem (t.sk. informācija par atlaidēm, cenas veidošanas metodēm utt.), cenu stratēģiju, plānotajām cenām, cenu izmaiņām (paaugstināšana/pazemināšana), utt.;
- Pārdošanas apjomiem (t.sk. tirgus daļām), pārdošanas teritoriju, mārketinga un izplatīšanas stratēģiju, tirgus kanāliem, klientiem, pārdošanas noteikumiem utt.;
- Piedāvājumiem, aktuālajiem vai plānotajiem iepirkumiem (t.sk. informācija par dalību (arī nepiedalīšanos), piedāvājuma līgumcena, piedāvājumā ietvertie nosacījumi utt.);
- Specifiskiem piegādātājiem, iepirkuma apjomu, iepirkuma cenu, iepirkuma noteikumiem utt.;
- Izmaksu struktūru, peļņas robežām, ražošanas kapacitāti, investīcijām ražošanas kapacitātē, utilizācijas kapacitāti/jaudas izmantošanu utt.

Informācija, kas parasti nav uzskatāma par komerciāli sensitīvu:

- Tā nav attiecināma uz kādu no konkurences parametriem (neatklāj informāciju par tirgus dalībnieka konkurētspēju);
- Tā ir publiski pieejama vai, lai to izmantotu, nav jāiegulda ievērojami resursi informācijas apkopošanā;
- Tā nav individualizēta (no tās nevar identificēt informāciju par atsevišķu tirgus dalībnieku);
- Tā ir vēsturiska (vismaz vecāka, kā gadu);
- Tāda informācija, kas ir zaudējusi savu aktualitāti citādā veidā (piemēram, biznesa plāns, no kura īstenošanas tirgus dalībnieks ir atteicies).

Svarīgi atcerēties!

Lai izvairītos no neatļautas informācijas apmaiņas, pamatā ir jāievēro princips - neatklāt informāciju, kuru tirgus dalībnieks uzskata par savu komercnoslēpumu un parastos apstākļos nevēlētos, lai šo informāciju uzzina tā konkurents.

3.2. Tēmas, kas pašas par sevi nerada KL pārkāpuma risku

Ir pieļaujami un atbalstāmi, ka asociācijas ietvaros biedri diskutē un apspriež jautājumus, kas attiecas uz nozares kopīgiem mērķiem, attīstību, interesēm utt., piemēram:

- Kopīgas iniciatīvas attiecībā uz normatīvo aktu izstrādi, grozījumiem (nacionālā, starptautiskā līmenī). Vispārējā informācija, piemēram, par jaunākajām tehnoloģijām un citiem jauninājumiem šajā nozarē;
- Nozares publiskās/ starptautiskās attiecības vai nozares interešu lobījs (nozares kopējās problēmas, nozares reputācija, imidžs utt.);
- Reklamēšanas un marketinga jautājumi (nozares kopējā pievienotās vērtības uzsvēršana, sabiedrības informēšana utt.);
- Kopīga piedalīšanās izstādēs, prezentācijās, forumos utt.;
- Asociācijas darbības prezentācija biedriem par dalību/ aktivitātēm kādu institūciju darba grupās, citu asociāciju darbību atspoguļojums.

3.3. Tēmas, kuras var radīt KL pārkāpuma risku

- Cenu fiksēšana/noteikšana vai informācija par cenas veidošanas noteikumiem (t.sk. informācija par atlaidēm, cenas veidošanas metodēm utt.), cenu stratēģija, plānotās cenas, cenu izmaiņas (paaugstināšana/pazemināšana) utt.;
- Ražošanas vai pārdošanas apjomi (t.sk. tirgus daļas), mārketinga un izplatīšanas stratēģija, tirgus kanāli, pārdošanas noteikumi utt.;
- Klientu sadale (vienošanās par nekonkurēšanu savā starpā, katrs strādā tikai ar saviem klientiem);
- Teritorijas sadale (t.sk. vienošanās nepiedalīties iepirkumos noteiktā teritorijā, nepiedāvāt savu preci vai pakalpojumu konkrētā teritorijā);
- Informācija par individuālajām tirgus daļām;
- Piedāvājumi, informācija par dalību izsludinātos vai plānotos iepirkumos (t.sk. nepiedalīšanos, piedāvājuma cenu, piedāvājuma noteikumiem utt.);
- Informācija par specifiskiem piegādātājiem, iepirkuma apjomu, iepirkuma cenu, iepirkuma noteikumiem utt.;
- Izmaksu struktūra, peļņas robežas, ražošanas kapacitāte, investīcijas ražošanas kapacitātē utt.;

- Kopīgi plānota nostāja un rīcība pret saviem klientiem, piegādātājiem, patērētājiem (šādi lēmumi katram uzņēmumam ir jāpieņem individuāli);

3.4. Biežāk pieļautās KL 11.panta pārkāpuma izpausmes asociāciju darbībā

3.4.1. Informācijas apmaiņa

Asociācijas nereti apkopo tirgus dalībnieku sniegto informāciju par to darbību tirgū, t.sk. par pārdošanas apjomiem, tirgus daļām, darījumu skaitu noteiktā laika periodā, cenām utt. Šo informāciju parasti apkopotā veidā publisko vai izsniedz biedriem. Dažkārt šāda tirgus caurskatāmība var palīdzēt novērtēt situāciju nozarē un veicināt konkurenci.

Šādas informācijas apkopošana un atklāšana tirgus dalībniekiem apkopotā veidā nav aizliegama, kamēr apkopotā informācija sniedz vispārēju informāciju par nozari kopumā un nav iespējams identificēt katra tirgus dalībnieka komerciāli sensitīvo informāciju.

Vienlaikus komerciāli sensitīvas informācijas apkopošana un apmaiņa starp konkurentiem, kuras mērķis vai sekas ir konkurences ierobežošana, tostarp asociācijas ietvaros, veicinot vai atvieglojot slepenas vienošanās panākšanu, nav pieļaujama.

Tādējādi asociācijai pirms apkopošanas uzsākšanas ir rūpīgi jāizvērtē informācijas atbilstība konkurences tiesību normām un jāņem vērā:

- informācijas aktualitāte;
- informācijas detalizācijas pakāpe;
- tirgus struktūra un koncentrācijas līmenis;
- konkrēto preču vai pakalpojumu specifika;
- informācijas sensitivitāte⁸.

Parasti nepieciešamība asociācijai sniegt publisku viedokli vai informēt tās klientus un patērētājus var būt kā attaisnojums vispārējas informācijas par nozari apkopošanai, kas neidentificē katra biedra komerciāli sensitīvu informāciju. Asociācijai nav pamata apkopot informāciju un attiecīgi arī publiski sniegt prognozes par cenām vai citu komerciāli sensitīvu informāciju arī apkopotā formā, jo tas var radīt vai būt saistīts ar saskaņotu biedru

⁸ Par informācija apmaiņas ietekmes uz konkurenci novērtējumu papildus skatīt Eiropas Komisijas Pamatnostādņu par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta piemērojamību horizontālās sadarbības nolīgumiem - 2.nodaļu, t.sk., 2.4.punktā minētie piemēri. Pieejams: <https://goo.gl/Zpj2wp>

rīcību. Publiskotai informācijai ir jābūt saistītai ar reālu ieguvumu patērētājiem un klientiem.

Informācijas nodošana apkopotā veidā tirgus dalībniekiem nav aizliedzama, kamēr tā sniedz vispārēju informāciju par nozari kopumā un nav iespējams identificēt katra tirgus dalībnieka komerciāli sensitīvo informāciju. Visos gadījumos asociācijai ir pienākums pierādīt, ka tiek nodrošināta neatkarīga katra biedra individuālās informācija apkopšana un ka biedriem ir pieejama tikai apkopota informācija.

Svarīgi atcerēties!

Šie paši principi attiecas arī uz gadījumiem, kad informāciju apkopo kāda ar asociāciju it kā nesaistīta persona, jo būtību nemaina tas, vai ar konkrētās informācijas apkopšanu nodarbojas asociācijas darbinieks, amatpersona vai arī kāda trešā persona (piemēram, asociācijas nolīgta statistikas apkopšanas kompānija).

3.4.2. Asociāciju lēmumi

Konkurenci ierobežojoši var būt arī asociācijas pieņemti lēmumi. Par asociācijas lēmumu var uzskatīt ne tikai tās lēmēj institūcijas (valde, biedru sapulce) atbilstoši iekšējai kārtībai (statūtiem, reglamentam) pieņemtu lēmumu, bet arī asociācijas norādījumus, kas ir saistoši un jāievēro asociācijas biedriem.

KP praksē konstatēti vairāki gadījumi, kad asociācijas pieņemts lēmums ierobežo konkurenci, piemēram: Latvijas arhitektu savienības gadījums, kad profesionālo darba veicēju savienība pieņēma lēmumu par atlīdzības fiksētas skapas noteikšanu un par atlīdzības minimālā līmeņa noteikšanu. Tāpat var iepazīties ar Latvijas zvērinātu revidentu lietu, kur kopsapulcē ar balsu vairākumu biedri vienojās par minimālās maksas noteikšanu par gada pārskata revidēšanu (papildus skat. pielikumu).

3.4.3. Asociāciju rekomendācijas

Asociācijas nereti pieņem ne vien tās biedriem saistošus lēmumus, bet arī nesaistošas rekomendācijas. Tomēr asociācijas ietvaros pieņemta un tās biedriem adresēta rekomendācija, kam nav saistošs spēks, tiek vērtēta kā lēmums Līguma par Eiropas Savienības darbību 101.panta pirmās daļas (un attiecīgi KL 11.panta pirmās daļas) kontekstā, ja patiesībā tā ir vērsta uz asociācijas biedru rīcības ietekmēšanu, vai tā, visticamāk, var izraisīt šādas sekas. Šādu secinājumu paudusi Eiropas Kopienu tiesa vairākās lietās, pie līdzīgiem apstākļiem, vērtējot asociāciju lēmumu

atbilstību Līguma par Eiropas Savienības darbību 101.panta pirmās daļas noteikumiem⁹.

Arī KP ir vērtējusi asociāciju pieņemtas rekomendācijas KL 11.panta kontekstā, piemēram, var iepazīties ar Latvijas kuģu brokeru un aģentu asociācijas lietu, kur KP konstatēja, konkrētajā lietā izpaudās nozares asociācijas lēmuma veidā - lemjot par aģentu maksas tabulas apstiprināšanu. Pārkāpums konkrētajā gadījumā izpaudās kā vienošanās par cenu veidošanas noteikumiem, maksas noteikšana (fiksētās un minimālās cenas noteikšana), kas ir uz konkurences jeb sāncensības mazināšanu vai izslēgšanu tieši vērsta darbība (papildus skat. pielikumu).

Svarīgi atcerēties!

- *Asociācijas rekomendācijas var tikt atzītas par KL pārkāpumu, ja tās vērstas uz biedru rīcības ietekmēšanu un saskaņošanu ar mērķi ietekmēt konkurenci jeb rekomendācijām varētu būt šādas sekas¹⁰.*
- *Nozares problēmu risināšanai asociācijas ietvaros ir jānotiek, ievērojot KL regulējuma ietvaru, nepieciešamības gadījumā par problēmām un to iespējamiem risinājumiem informējot atbildīgās valsts institūcijas. Nozares problēmu sakārtošana vairumā gadījumu (pastāv arī zināmi izņēmuma gadījumi, piemēram, EST spriedums Nr.C-309/99, Wouters v. Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten.) nevar kalpot kā arguments un attaisnojums aizliegtām vienošanām vai lēmumiem konkurentu vidē.¹¹*

3.4.4. Saskaņotas darbības

Tāpat aizliegta vienošanās, t.sk, asociācijas ietvaros var izpausties kā saskaņota darbība biedru starpā, t.i., tāda starp uzņēmumiem pastāvoša koordinācijas forma, kura, nesasniedzot stadiju, kad ir pienācīgi noslēgta tā saucamā formālā vienošanās, apzināti tiek

⁹ EST, 29.10.1980. spriedums, Apvienotās lietas 209-2015 un 218/78 VAN LANDEWYCK v COMMISSION, un apvienotās lietas 96-102, 104, 105, 108 un 110/82 IAZ International Belgium (22.-25.punkts). Skat. Arī A.Jones and B.Sufrin, EU Competition law: Texts, Cases, and Materials (4th edn., Oxford University Press, 2011) 169.punkts.

¹⁰ EST, 08.11.1983. spriedums, NV IAZ International Belgium and others v Commission, apvienotajās lietās 96-102, 104, 105, 108 and 110/82, 21.punkts.

¹¹ EST, 20.11.2008. spriedums lietā C-209/07, Competition Authority v. Beef Industry Development Society (BIDS) Ltd and Barry Brothers Meals Ltd. Šajā lietā liellopu gaļas pārstrādātāji bija noslēguši līgumus (10 uzņēmumi, kas ir 93% no liellopu gaļas piegādes tirgus šajā nozarē Īrijā), kuru mērķis bija racionalizēt liellopu gaļas nozari, to padarot konkurētspējīgu un samazināt ražošanas pārprodukciju. Taču EST atzina, ka nolīgumu var uzskatīt par ierobežojošu pat tad, ja konkurences ierobežošana nav tā vienīgais mērķis un tas ir vērsts arī uz citiem legītiem mērķiem un šajā gadījumā atzina, ka šādi noslēgtie līgumi konfliktē ar EK līguma noteikumiem, saskaņā ar kuriem katram uzņēmējam autonomi jānosaka politika, kādu tas īsteno tirgū.

aizstāta ar praktisku sadarbību, kuras mērķis ir kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci¹². Turklāt šī saskaņotā rīcība var izpausties ne tikai kā aktīva darbība vienojoties ar biedriem veikt/ neveikt konkrētas darbības tirgū, bet arī kā kontakti starp biedriem, kad viens atklāj tā nākotnes nodomus vai rīcību citam, kad pēdējais to lūdz vai, vismaz, akceptē šādu informācijas apmaiņu.

No KP prakses šajā sakarā var pieminēt Reklāmas aģentūru lietu, kur šādu saskaņotu darbību rezultātā tika apkopota informācijas un notika tās apmaiņa starp asociācijas biedriem par cenām un realizācijas noteikumiem (Sīkāk skat. pielikumu).

4. "Zelta uzvedības" principi

- Jebkuru sanāksmes darba kārtības punktu, par kuru rodas šaubas, pirms piedalīšanās apspriest ar uzņēmuma juristu vai konkurences tiesību speciālistu;
- Ja sanāksmes laikā tiek apspriesti jautājumi, kas var radīt KL pārkāpuma risku (Vadlīniju 3.3.punkts), nekavējoties un aktīvi demonstrējot savu norobežošanos (piemēram, pieprasot par šo faktu izdarīt ierakstu protokolā), atstāt sanāksmes telpas;
- Nepieņemt un neapmainīties ar tādu komerciāli sensitīvu informāciju, par kuru nav pieļaujams diskutēt konkurentu starpā (Vadlīniju 3.3.punkts). Ja šāda informācija tiek saņemta (neatkarīgi no saņemšanas veida), ieteicams no šādas informācijas norobežoties un ziņot KP.

Svarīgi atcerēties!

Konkurences tiesībās, lai pierādītu aizliegtu vienošanos, pietiek ar faktu, ka no konkurējoša tirgus dalībnieka ir saņemta komerciāli sensitīva informācija, kuru neatkarīgs tirgus dalībnieks glabā kā komercnoslēpumu.

4.1. Sagatavošanās process asociāciju sanāksmēm

Lai izvairītos no iespējamajiem riskiem, piedaloties asociācijas sanāksmēs, ir nepieciešams atbilstoši sagatavoties:

- Pieprasīt pirms sanāksmes detalizētu un apstiprinātu darba kārtību;
- Piedalīties tikai tādā sanāksmē, kurā nav ietvertas tēmas, kuras aizliegts apspriest;

¹² EK, 23.04.1986. Lēmums, lietā Nr. 86/398/EEC, *Polypropylene*, O.J. L 230, 18.08.1986., 86. punkts.

- Par neskaidriem darba kārtībā norādītajiem jautājumiem sazināties ar asociācijas pārstāvjiem un noskaidrot šo jautājumu saturu (būtību);
- Ja darba kārtībā norādīts „*un citi jautājumi*” un ja šajā sadaļā tiek pārrunāti jautājumi, kurus aizliegts apspriest, nekavējoties atstāt sanāksmi un aktīvi demonstrēt savu norobežošanos.

4.2. Asociācijas sanāksmes norises gaita

Asociācijas sanāksmē, kā arī kopīgajās pusdienās, vakariņās un visos pārējos kopīgajos sociālajos pasākumos biedriem jāievēro „zelta likumi”, tāpat jāseko līdzi, lai:

- Diskusijas sanāksmē notiktu atbilstoši darba kārtībā norādītajām apspriedes tēmām;
- Sanāksme tiktu protokolēta.

Svarīgi atcerēties!

Pat pasīva piedalīšanās sanāksmē, kurā tiek apspriesti jautājumi, kas attiecas uz komerciāli sensitīvu informāciju, arī var novest pie KL pārkāpuma un atbildības piemērošanas. Tirgus dalībnieks tādējādi var uzzināt informāciju par konkurentu tirgus situāciju, plāniem, datiem, u.tml., kas normālos tirgus apstākļos nav vispārpieejama, un to izmantot savās saimnieciskajās interesēs. Saskaņā ar KL 11.panta pirmo daļu katram tirgus dalībniekam sava rīcība tirgū jānosaka neatkarīgi. Ir aizliegti jebkuri kontakti starp tirgus dalībniekiem, kuru mērķis vai sekas ir ietekmēt esošā vai potenciālā konkurenta rīcību tirgū vai atklāt konkurentam savu plānoto rīcību, lai piemērotos tirgus apstākļiem. Šādu nostāju ir paudusi EST lietā ¹³.

4.3. Kā nekļūt par karteļa dalībnieku?

Lai nekļūtu par karteļa dalībnieku, asociācijas biedriem publiski jādistancējas vai aktīvi jānorobežojas no informācijas, kas var radīt KL pārkāpuma risku (Vadlīniju 3.3.punkts).

Sanāksmē, kurā uzņēmuma pārstāvji piedalās un tiek apspriestas tēmas, kuras aizliegts apspriest, pievēršot sev uzmanību (piemēram, lūdzot izdarīt attiecīgu ierakstu sanāksmes protokolā), jādemonstrē, ka uzņēmums/tā pārstāvji šādas

¹³ EST, 16.12.1975. spriedums Apvienotās lietas C-40 līdz 48, 50, 54 līdz 56, 111, 113, un 114/73 Cooperative Vereniging „Suiker Unie” UA and others v Commission of the European Communities, 174.punkts.

sanāksmes tēmas neatbalsta un šādu jautājumu apspriešanā nepiedalās. Ja uzņēmuma pārstāvji publiski nenorobežosies un, piemēram, turpinās «klusējot» piedalīties sanāksmē, uzņēmums varat tikt saukts pie atbildības kā karteļa dalībnieks¹⁴.

Līdzīgi (paziņojot sesitīvas informācijas sūtītājam par norobežošanas no šādas informācijas un informējot KP) ir jārikojas arī, saņemot, piemēram, e-pastu no konkurenta (asociācijas vai tās biedra), ja ir aizdomas, ka tas, kas tiek prasīts jeb par ko tiek sniegta informācija, attiecas uz informāciju, kuru nav atļauts apspriest.

5. Sankcijas

KL 12.panta pirmā daļa nosaka – ja Konkurences padome konstatē tirgus dalībnieku darbībās šā likuma 11.panta pirmās daļas pārkāpumu, tā pieņem lēmumu par pārkāpuma konstatēšanu, tiesiskā pienākuma un naudas soda uzlikšanu.

Savukārt atbilstoši KL 12.panta trešajai daļai Konkurences padome par horizontālu aizliegtu vienošanos starp konkurentiem tās dalībniekiem ir tiesīga uzlikt naudas sodu līdz 10 procentu apmēram no katra dalībnieka pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma, bet ne mazāk kā 700 euro katram.

Kārtība, kādā aprēķināms sods, noteikta 2016.gada 29.marta Ministru kabineta noteikumos Nr.179 "Kārtība, kādā nosakāms naudas sods par Konkurences likuma 11. panta pirmajā daļā un 13. pantā un Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 5., 6., 7. un 8. pantā paredzētajiem pārkāpumiem" (turpmāk – Noteikumi Nr.179).

Noteikumu Nr.179 11.punktā noteikts, ka, ja KL 11.panta pirmajā daļā minēto pārkāpumu izdarījusi reģistrēta vai neregistrēta tirgus dalībnieku apvienība (piemēram, asociācija, savienība, biedrība, nodibinājums) vai tās amatpersona, naudas sodu uzliet:

- tiem tirgus dalībniekiem, kuri ir apvienības biedri un piedalījušies minētajā pārkāpumā, **vai**
- tirgus dalībnieku apvienībai.

Ņemot vērā atsevišķu konkurences tiesību pārkāpumu radīto būtisko kaitējumu konkurencei un visai sabiedrībai, lai mazinātu vēlmi tirgus dalībniekiem slēgt karteļu vienošanās, tai skaitā attiecībā uz dalību iepirkumos, Publisko iepirkumu likuma 39.¹pantā un Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 42.pantā paredzēta kandidātu vai pretendentu izslēgšana no iepirkuma

¹⁴ EST 02.02.2012. spriedums Nr.T-83/08, Denki Kagaku Kogyo Kabushiki Kaisha, Denka Chemicals GmbH v. European Commission, 53.punkts.

procedūras, ja kandidāts vai pretendents ar kompetentas institūcijas lēmumu vai tiesas spriedumu, kurš stāties spēkā un kļuvis neapstrīdams, ir atzīts par vainīgu konkurences tiesību pārkāpumā¹⁵. Liegums (izslēgšana no iepirkuma procedūras) ir spēkā gadu pēc lēmuma, ar kuru konstatēts pārkāpums, spēkā stāšanās.¹⁶

Vienlaikus, vēršam uzmanību, ka KL 12.¹pantā un Noteikumu Nr.179¹⁷ III nodaļā regulēta "Iecietības programma" (skat. Pielikumu Nr.1).

Iecietības programmas ietvaros uzņēmumiem, kas pārkāpuši KL, ir iespēja, sadarbojoties ar KP, pretendēt uz atbrīvojumu no naudas soda vai būtisku tā samazinājumu. Atkarībā no tā, kurā izmeklēšanas stadijā uzņēmums ir sadarbību ar KP uzsācis, tas saņem pilnu vai daļēju atbrīvojumu no naudas soda. Papildus informāciju par Iecietības programmu var atrast arī KP mājas lapā.

¹⁵ Horizontālā karteļa vienošanās un vertikālā vienošanās par tālāk pārdošanas cenu noteikšanu.

¹⁶ Sīkāka informācija par izslēgšanu no iepirkuma procedūras. Pieejams: <https://goo.gl/F1hozu>

¹⁷ Ministru kabineta 29.03.2016. noteikumos Nr.179 "Kārtība, kādā nosakāms naudas sods par Konkurences likuma 11. panta pirmajā daļā un 13. pantā un Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 5., 6., 7. un 8. pantā paredzētajiem pārkāpumiem."

Iecietības programma

1. Iecietības programmas ietvaros tirgus dalībniekam ir iespējas saņemt:

- 1) pilnu atbrīvojumu no naudas soda;
- 2) naudas soda samazinājumu.

Abos gadījumos, uzņēmums, kas sadarbojas ar KP Iecietības programmas ietvaros, saņem atbrīvojumu no lieguma piedalīties publiskajos iepirkumos¹⁸!

Turklāt šāds atbrīvojums ir iekļauts arī sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumā¹⁹!

Iecietības programmas infografika: <https://goo.gl/YkhNW2>

1.1. Iespēja saņemt pilnu atbrīvojumu:

Lai pārkāpumā iesaistītais uzņēmums saņemtu pilnu atbrīvojumu²⁰:

- Pirmajam ir jāsniedz informācija;
- KP nav informācijas par pārkāpumu vai tā ir nepietiekama, lai ierosinātu pārkāpuma lietu.

Pieteikumā norāda:

- Karteļa dalībniekus;
- karteļa aprakstu;
- sniedz pierādījumus;
- ka nav iznīcinājis pierādījumus;
- ka nav bijis karteļa iniciators;
- ka izbeidzis darbību kartelī;
- sniedzis visu tā rīcībā esošo informāciju/pierādījumus, patiesi un aktīvi sadarbojies;
- nav izpaudis ziņas pārējiem karteļa dalībniekiem.

¹⁸ Skat. Iepirkuma likuma 39.¹ panta pirmā daļas 3.punkts.

¹⁹ Skat.20.05.2016. Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkuma likuma 42.panta pirmās daļas 3.punktu.

²⁰ Skat. Ministru kabineta 29.03.2016. noteikumos Nr.179 "Kārtība, kādā nosakāms naudas sods par Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā un 13.pantā paredzētajiem pārkāpumiem un Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 5., 6., 7. un 8. pantā paredzētajiem pārkāpumiem" III nodaļa, 30 .punkts. - <https://goo.gl/WgPEDI>

1.1. Iespēja saņemt naudas soda samazinājumu:

Lai pārkāpumā iesaistītais uzņēmums saņemtu naudas soda samazinājumu²¹:

- Uzņēmums vēršas KP pēc tam, kad lieta ir jau ierosināta vai tās rīcībā jau ir pietiekami daudz pierādījumi par karteli;
- Uzņēmums vēršas KP pēc tam, kad kāds cits no karteļa dalībniekiem jau ir iesniedzis pieteikumu par pilnu atbrīvojumu no naudas soda;
- prasības pretendētā uz naudas soda samazinājumu pēc būtības ir tādas pašas kā pretendētā uz atbrīvojumu no naudas soda (*izņemot to, ka var būt arī pārkāpuma iniciators*).

2. Naudas soda samazinājuma apmērs, gadījumos, kad tiek iesniegts pieteikums par naudas soda samazinājumu:

- **Pirmajam**, kurš iesniedz pieteikumu par naudas soda samazinājumu iespēja pretendēt uz samazinājumu **30% līdz 50 % apmērā**;
- **Pārējiem** karteļa dalībniekiem, kuri iesnieguši pieteikumu par naudas soda samazinājumu **20% līdz 30% apmērā**.

KP piecu dienu laikā paziņo lēmumu par pieteikuma pieņemšanu vai atteikumu to pieņemt.

3. Iespēja „aizņemt pirmo vietu rindā” jeb pieteikums par pirmās kārtas numura piešķiršanu atbrīvojumam no naudas soda:

- Tā kā tikai pirmais iesniedzējs saņem pilnīgu atbrīvojumu no naudas soda un atbrīvojumu no lieguma piedalīties valsts iepirkumos, uzņēmumiem ir iespēja „aizņemt vietu rindā” un pilnu nepieciešamo informāciju iesniegt vēlāk. Attiecīgi pieteikums par pirmās kārtas numura piešķiršanu atbrīvojumam no naudas soda var nodrošināt iesniedzējam papildu laiku pilna pieteikuma par atbrīvojumu no naudas soda sagatavošanai un iesniegšanai KP tās noteiktajā termiņā;
- Papildu laiks nodrošina uzņēmumam iespēju pilnībā pabeigt iekšējo izmeklēšanu, lai savāktu visu informāciju un pierādījumus, kas vajadzīgi pieteikuma iesniegšanai,

²¹ Skat. turpat 31.punkts.

neuztraucoties, ka šajā laikā kāds cits tā paša horizontālā karteļa dalībnieks var iesniegt pilnu pieteikumu atbrīvojumam no naudas soda;

Plašāka informācija par pieteikuma iesniegšanas kārtību un tajā ietveramo informāciju: <https://goo.gl/KrQOfq>

Konkurences padomes prakse

- **2006 Reklāmas aģentūras**

Informācijas apkopošana un apmaiņa starp asociācijas biedriem par cenām un realizācijas noteikumiem.

KP 08.05.2006. lēmums Nr.E02-41 Par KL 11.panta pirmās daļas 1.punkta iespējamo pārkāpumu SIA „Metro Leo Burnett”, SIA „Balta Komunikācijas” (Balta Communications), SIA „Reklāmas aģentūra Adell” (Adell Saatchi&Saatchi), SIA „Reklāmas aģentūra Lowe Age”, SIA „Garage4x4”, SIA „DDB Latvija”, SIA „Bates/Red Cell”, SIA „RCL” (TBWA/Latvija), SIA „Domino MCG”, SIA „Inorek&Grey”, SIA „Reklāmas aģentūra SANTA”, SIA „McCann-Erickson Riga” un SIA „Creative Laboratory” darbībās Latvijas reklāmas tirgū.

Pieejams: <https://goo.gl/NhoHPk>

- **2006 Baltijas papīra vairumtirgotāju asociācija**

Informācijas apkopošana un apmaiņa starp asociācijas biedriem ar statistikas datiem (realizācijas apjomiem), izmantojot trešās personas starpniecību.

KP 21.12.2006. lēmums Nr.E02-151 Par pārkāpuma konstatēšanu un naudas soda uzlikšanu daļā par Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas pārkāpumu un lietas izpēti izbeigšanu daļā par Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 81.panta iespējamo pārkāpumu.

Pieejams: <https://goo.gl/nCChLt>

- **2007 Latvijas Arhitektu savienība**

Profesionālo darba veicēju savienības pieņemts lēmums par atlīdzības fiksētas skalas noteikšanu un par atlīdzības minimālā līmeņa noteikšanu.

KP 14.02.2007. lēmums Nr.8 Par Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 81.panta pirmās daļas iespējamo pārkāpumu Latvijas Arhitektu savienības darbībās. Pieejams: <https://goo.gl/sTvTVk>

- **2007 Latvijas Būvinženieru savienība**

Profesionālo darba veicēju savienības pieņemts lēmums par minimālajām vienas darba stundas samaksas likmēm.

KP 25.04.2007. lēmums Nr. Par KL 11.panta pirmās daļas 1.punkta un Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 81.panta pirmās daļas iespējamo pārkāpumu Latvijas Būvinženieru savienības darbībās.

Pieejams: <https://goo.gl/Fh9Wfv>

- **2010 Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija**

Profesionālo darba veicēju asociācijas pieņemts lēmums par minimālās samaksas apjomu par pakalpojumiem.

KP 26.08.2010. lēmums Nr.65 par KL 11.p. pirmās daļas 1.punkta pārkāpumu Latvijas Zvērinātu revidentu asociācijas darbībās.

Pieejams: <https://goo.gl/HkbrCU>

- **2012 Latvijas Atslēgmeistaru brālība**

Profesionālo darba veicēju brālības pieņemts lēmums par pakalpojumu cenas noteikšanu.

KP 13.01.2012. lēmums Nr.E02-3 Par KL 11.panta pirmās daļas1.punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu Latvijas Atslēgmeistaru brālības darbībās.

Pieejams: <https://goo.gl/S26m27>

- **2013 Latvijas Augu aizsardzības līdzekļu ražotāju un tirgotāju asociācija**

Sensitīvas informācijas apmaiņa asociācijas biedru starpā.

KP 22.08.2013. lēmums Nr.42A Par lietas izpētes izbeigšanu

Pieejams: <https://goo.gl/od0nMk>

- **2014 Latvijas Līzinga devēju asociācija**

- **2014 Auto asociācija**

Abu asociāciju darba grupā panāktas vienošanās par minimālo pirmo iemaksu, termiņiem u.c. jautājumiem, kas nav apspriežami konkurentu starpā, attiecībā uz operatīvajiem līzingsiem fiziskām personām.

KP 02.06.2014. lēmums Nr. E02-33 par KL 11.p. pirmās daļas pārkāpumu Latvijas Līzinga devēju asociācijas darbībās.

Pieejams: <https://goo.gl/NJOaMU>

KP 14.07.2014. gada lēmums Nr. Nr.E02-37 par KL 11.p. pirmās daļas pārkāpumu Auto asociācijas darbībās.
Pieejams: <https://goo.gl/bN3Wuf>

- **2014 Latvijas Kuģu brokeru un aģentu nacionālā asociācija**

Asociācijas ietvaros pieņemts lēmums par minimālās un dažos gadījumos fiksētās cenas noteikšanu par biedru pakalpojumiem.

KP 08.09.2014. lēmums Nr. E02-46 par KL 11.p. pirmās daļas pārkāpumu Latvijas Kuģu brokeru un aģentu nacionālās asociācijas darbībās.

Pieejams: <https://goo.gl/Tuyq9l>